

NORGES FØRSTE JAPAN-MISJONÆR

Anna Dorthea Bassøe

av

ARNE LUNDEBY

Da norske misjonærer i 1949 kom til Japan for å ta opp misjonsarbeid, tok de fatt i de folkerike strøkene ved innlandshavet omkring Osaka-bukten. Der ligger millionbyene Osaka og Kobe med andre storbyer rundt omkring. Men at det over et halvt århundre tidligere hadde arbeidet en norsk misjonær der, var det da ingen som visste. Hennes navn var *Anna Dorthea Bassøe*.

Frøken Bassøe var født i Råde i Østfold 5. februar 1847, og hennes far var sokneprest, senere prost Peter Fredrik Bassøe. Prost Bassøe, som var sokneprest i Råde 1845—1887, var sønn av kaptein Hans Bassøe. Denne hadde arvet gården Gjølstad i Rakkestad, og der ble prosten født i 1804. Gården var blitt kjøpt av kapteinens far, cancelliråd og sorenskriver Hieronimus Bassøe i 1749.

Prosten var en mann med mange interesser. Prestegården i Råde, som tidligere var blitt dårlig holdt, drev han opp til et mønsterbruk på få år. Der ble det et samlingssted for slekten og et sentrum for det kulturelle liv i bygden. Særlig interesserte prosten seg for historie og teologi, men ellers så han med glede på og gjorde sitt til framskritt på mange områder.

I 1841 giftet han seg med Thomine Christine (Mina) Oftedahl. Hun var datter av prost Laurits Andreas Oftedahl, som da var sokneprest i Eker. Tidligere hadde han vært sokneprest til Rennesøy ved Stavanger, og i 1814 ble han valgt som første representant til riksforsamlingen på Eidsvold, der han var yngste prest i forsamlingen.

Mina Bassøe var meget gjestfri, og sammen med Peter Fredrik skapte hun et godt hjem hvor gjester alltid var velkommen. Hun døde allerede i 1863 og hadde da hatt 10 barn. Prosten giftet seg ti år senere med Angeline Therese Gerckens, og de hadde tre barn sammen.¹ Frøken Gerckens hadde tidligere vært guvernante i prestegården hos Bassøe, og var også Anna Dortheas lærerinne. Det ble et meget godt forhold mellom de to, og Anna Dorthea var alltid glad i sin lærerinne, også etter at hun ble hennes stemor.

Anna Dorthea var den fjerde i rekken av prost og Mina Bassøes barn. Med god arv både på fars- og morssiden fikk hun sin barndom og ungdom i et hjem som var preget av gudsfrykt og et praktisk syn på livet og de problemer det byr. Etter endt skolegang, dro hun senere til Oslo, hvor hun opprettet en småskole i 1880. Hun drev den til 1887. Da reiste hun til London og gjennomgikk et misjonsskolekursus. Året etter ble hun sendt som misjonær til Japan av Church of England Zenana Missionary Society.

Hennes yngre søster, som også hette Anna,² var antatt som misjonær av samme selskap i 1885, og reiste i 1886 til Masulipatam i Sør-India, hvor hun ble i 35 år. Da hun reiste hjem for godt i 1920, fikk hun en vakker adresse fra «dine indiske kristne brødre og søstre», et interessant dokument som forteller en god del om henne og hennes virksomhet der.³

Anna Dorthea dro lenger østover og kom i 1888 til Osaka, som allerede den gang var en by med omlag 1½ mill. innbyggere. Hele Japans befolkning talte da ca. 40 mill. Jordbruket var fremdeles viktigste næringsveg, og ¼ av befolkningen var jordbrukere.

En måneds tid bodde frøken Bassøe hos en japansk familie for å studere språket. Det var en særlig gunst, for japanerne tok da sjelden utlendinger inn i sine hjem. Hun måtte også få regjeringens spesielle tillatelse til å bo der, siden det var utenfor det området som var tildelt utlendingene.

I halvannet år oppholdt hun seg i Osaka, og flyttet derfra til byen Matsue i Shimane fylke i 1889 som den første og da

eneste misjonær i byen. I en rapport til misjonen i London skrev hun i oktober samme år at hun hadde en klasse for 6—8 unge menn to ganger i uken med studium av den engelske bibelen, en strikkeforening for kvinner, engelsk klasse for unge piker, kvinnemøte hver uke hvor ca. 60 pleide å komme. To ganger i måneden besøkte hun byen Yonago.

Frøken Bassøe ble ikke lenge i Japan, og det var senere hennes store sorg. I 1892 besluttet styret for hennes misjon å nedlegge arbeidet i Japan, og det ble overtatt av Church Missionary Society. Hvorfor hun ikke gikk over i det nye selskapet, er uklart. Når det i en nekrolog over henne i Kristelig Ukeblad heter at det var sykdom som hindret henne i å fortsette,⁴ synes ikke det å stemme med de faktiske forhold. Hun var i virkeligheten meget helsesterk all sin tid. I misjonsstyrets referat for 2. mars 1892 står det derimot bare at frøken Bassøe skulle bli gitt en frist på seks måneder, «da hun ikke kunne bli anbefalt til å arbeide i C.M.S.».⁵ Hvorfor hun ikke kunne bli anbefalt til det nye selskap, står det ingen ting om. Men flere ting tyder på at hennes nevø har truffet det rette når han antar at det var av læremessige grunner. Hun var en meget streng lutheraner, og har neppe holdt tilbake sitt syn på mange ting som hun mislikte. Det kan en slutte seg til ut fra hennes senere virksomhet her hjemme.

Allerede i april 1892 forlot hun derfor Japan, og kom ikke dit igjen senere. Hun hadde da virket 2½ år i Matsue. Hennes reise gikk først til USA, hvor hun var bosatt i San Francisco 1893—1894. Da reiste hun hjem til Norge og bodde resten av sitt liv i Oslo.⁶

To år etter at hun kom tilbake til fedrelandet, ga hun ut en bok om Japan, et interessant dokument fra den tiden. Boken gir dessuten et godt bilde av forfatterinnen, som i forordet sier at hun «har kun skildret de Forhold, som jeg har havt Anledning til at gjøre mig bekjent med».⁷ Foruten å omtale landet, historien, sosiale forhold, språket og misjonen har hun tatt med oversettelse av et par buddhistiske prekener, heltesagn og eventyr. Hun røper i det hele tatt en meget god

innlevelsessevne og forståelse av japanske forhold, og er ikke blind hverken for de gode eller dårlige karaktertrekk. Interessant er hennes observasjon «at Forskjellen mellom japanesisk og norsk Familieliv langt fra var saa stor, som jeg havde forestillet mig». ⁸ Men «Folkekarakteren er ikke let at forstaa, de betragter jo alting fra et Synspunkt, som er meget forskjelligt fra vort», «deres Begreber er i mangt og meget vore tolt modsatte». ⁹

At hun også hadde et sunt syn på misjonærene vitner følgende uttalelse om: «Jeg tror at mange Missionærer drager ud med feilagtige Forestillinger om Forholdene ude paa Missionsmarken. De synes at tro, at medens man nok maa være forberedt paa mange ydre Savn, saa vil man ligesom faa Erstatning derfor i det rigere aandelige Liv, der maa findes blandt de Mennesker, som har ofret sig for Guds sag. Og naar de saa finder at dette ikke er Tilfældet, føler de stor Skuffelse. Det samme er vist Tilfældet med mange Missionsvenner herhjemme. De synes ikke at kunne tænke sig, at der blandt troende Missionærer kan oppstaa Uenighet og Strid, og naar de da alligevel faar høre om saadant, taber deres Interesse for Missionens Sag sig meget let. Det kan ikke nok fremhæves baade for Missionsvennerne i Hjemmet og for dem, der skal drage ud, at Missionærerne i Gjennemsnit hverken er værre eller bedre, end de Kristne hjemme, som har udsendt dem.» ¹⁰

Frøken Bassøe hadde ikke vært lenge i Norge, før hun tok aktivt del i den kirkelige debatt. Hun fulgte med et våkent øye alt som foregikk på kirke- og kristenlivets område. Til forsvar og opprop for Menighetsfakultetet lot hun trykke et lite hefte «til kristne Kvinder i By og Bygd». Der påviser hun bl. a. professor Ordings liberale synsmåter. ¹¹

Senere var hun med i en landsomfattende appell fra misjonskvinner mot at kvinneforeningene skulle gå inn i «Norske Kvinders Nationale Raad», som det ble drevet en god del propaganda for. ¹² I Kristelig Ukeblad drøftet hun denne saken i en meget fyldig artikkel i to nummer og konkluderer:

«Kristne Medsøstre! Lad os ikke først og fremst tænke paa «Kvindernes Sag,» men paa Guds Riges Sag.»¹³

De to første årene etter at hun kom hjem til Norge, virket hun som guvernante bl. a. i Kvæfjord, Svolvær og på Modum, men etter fylte 50 år levde hun av sin livrente og virket som privatlærerinne i språk. Hun interesserte seg særlig for skolen og dens undervisning, og kjempet alltid for å fremme en bibeltro kristendomsundervisning. Da en del skolefolk lot trykke en innstilling til «Reform af Religionsundervisningen i vore Skoler», og gikk inn for at barna måtte læres opp til å skjelle mellom sagn og virkelighet i bibelen, særlig i det gamle testamente, som etter deres mening inneholdt atskillig upålitelig stoff, rykket hun ut med en lang artikkel formet som «Aabent Brev til Folkeskolelærerinne Frøken Marie Hærem».¹⁴

Det er de samme interesser hun forsvarer noen år senere i et «Aabent brev til professor Johs. Johnson». I en fyldig artikkel tar hun fatt på en anmeldelse Johnson hadde i Norsk Skoletidende av prof. Michelets bok: «Fra Mose til profeterne.» Der uttaler Johnson at «det blir mere og mere umulig at anse bibelens fortellinger om slektens opprindelse, Israels forfædre og følgende skjebne som alminnelig *historie*».

Hun går imot dette og setter også fingeren på en uttalelse av Johnson i et foredrag på presteforeningens generalforsamling i 1915, der han sa at «naar man holder paa «kjødets oppstandelse», da er dette manglende respekt for Guds klare virkelighet, slik som han nu har latt os kjende den». Hun går til felts mot disse liberale tendenser og ber Johnson om å «hjælpe os ulærde lægfolk i dette arbeide ved at forklare os nærmere *hvorfor* og *hvordan* vi skal naa frem til dette nye «syn»».¹⁵

Om høsten samme år er hun igjen ute med «en opfordring» til skoleinspektør Sven Svensen i anledning hans omtale av «Opraabet til Trondhjems stifts menigheter»,¹⁶ og hun drøfter spørsmålet om profeten Esaias er skrevet av en eller to forfattere, og i det hele bibelen som Guds ord.¹⁷ Hun vek heller ikke tilbake for å ta disse spørsmål opp med de lærde teologer. I et friskt innlegg i anledning S. Mowinckels nye pro-

fessorat diskuterer hun Mowinckels og Gunkels syn på «Deutero-Jesaia» og «Herrens tjener», og hun mener det er bedre «at vi atter og atter vender os til vor «Gamle Esaias» og hans herlige spådommer om vor Herre og Frelser».¹⁸

Det er ikke bare flyktige talemåter hun bruker, men hun er godt inne i den teologiske begrepsverden og åpenbarer en klarhet som ikke står professorene noe tilbake. Av alt det hun skriver, gir hun inntrykk av å være en meget kunnskapsrik og tenkende kvinne, og alltid er det troskapen mot Guds ord som dikterer hennes standpunkter. Som når «ældre kvinder i menigheten» ønsket omlegging av skoleundervisningen til å bli «mindre verdensfjern — dogmatisk, den må komme mere i kontakt med livet»,¹⁹ da så hun straks en fare og ønsket å verne om den kristne tro.²⁰

Selv da frøken Bassøe var blitt en eldre kvinne, var tanken like klar, interessen for Guds ord like levende, og hennes forsvaret for Guds ord like sprudlende og skarpe. Overalt hvor hun fryktet avvikelse fra sannheten, grep hun inn til forsvar for den. Da noen kvinner i hovedstaden begynte med en hemmelig «Mariaorden», ble hun straks mistenksom og spør i en lang artikkel: «Er indførelsen av en kvindelig hemmelig orden stemmende med kristendommens aand og til gagn for Norges kvinder?»²¹ Og i 1921 gir hun en klar og fyldig orientering om «teosofi», «spiritisme» og «Christian science» og atvarer på det kraftigste mot disse former for religion.²²

Hennes bibelsyn og bekjennelse kommer klart fram i «Nogle lægmands-betragtninger over underne i det Nye Testamente», hvor hun bl. a. skriver: «Jeg for min del vilde ikke kunne tro, at Jesus Kristus er verdens Frelser, at han er «det Guds lam som har baaret verdens synd», hvis han ikke var sand Gud, og jeg vilde ikke kunne tro at han var sand Gud, hvis han ikke hadde bevist sin guddommsmakt ved sine mirakler. Jesu underer er alle netop hvad vi maatte vente av ham, som selv er underet over alle underer.»²³ Et vitnesbyrd av en som regner seg for å tilhøre de «gammeldags-bibeltroende lægfolk».²⁴

Anna Dorthea Bassøe nådde den høye alder av 80 år. Hun

døde 18. mai 1927. Redaksjonssekretær i Kristelig Ukeblad, res. kap. O. Puntervold skrev da om henne: «Hun glødet for vor hellige tro, overgitt os fra vore fædre, og med sin bibelkundskap, sin skarpe intelligens, sin kundskapsfylde, har hun sagt mangt et godt og myndig ord, som virkelig har hat vekt i kampen. Personlig kjenner jeg ingen kvinne i vort land med større indsikt i Guds ord end frk. Bassøe.»²⁵

Hennes arbeidsdag ble kort i Japan, men hun skal bli minnet som den første norske, vel også den første skandinaviske misjonær til Soloppgangens land. Og hva hennes innsats de få årene betød, og har betydd for senere misjonsarbeid, er vi ikke istand til å vurdere.

NOTER

- ¹ Hans Bassøe: «Stamtavle over Familien Bassøe». Kristiania 1899, S.15f., 35f. og 107f.
- ² Den eldre søster ble derfor ofte kalt bare Dorthea, men hun brukte alltid senere signaturen A. D. Bassøe.
- ³ Hennes nevø, generalsekretær i Den norske ingeniørforening Bjarne Bassøe, har vært så elskverdig og overlatt meg et eksemplar sammen med andre opplysninger.
- ⁴ Kristelig Ukeblad (K. U.) 27. mai 1927.
- ⁵ Opplysninger fra arkivaren ved Church Missionary Society.
- ⁶ Bjarne Bassøe: «Provsten Peter Fredrik Bassøe's efterslekt», Oslo 1937. S. 11—12. Kfr. Hans Bassøe: Op.cit. s. 53.
- ⁷ Dorthea Bassøe: «Erindringer fra 4 aars Ophold i Japan.» Kristiania 1896. 119 sider.
- ⁸ Ibid. s. 21.
- ⁹ Ibid. s. 68.
- ¹⁰ Ibid. s. 73.
- ¹¹ A. D. Bassøe: «Til kristne Kvinder i By og Bygd». Nr. IX i Smaaskrifter om Kirkens Ret og Frihet. Udgivne ved Komiteen for kirkeleg Arbeide av 1906. 8 sider.
- ¹² K. U. nr. 3, 18. jan. 1908.
- ¹³ K. U. nr. 14 og 15, 4. og 11. april 1908. Kfr. «En Misforstaaelse» av A. D. Bassøe, K. U. nr. 22, 30. mai 1908.
- ¹⁴ K. U. nr. 18 og 20, 9. og 12. mars 1910. Kfr. svar fra Marie Hærem i K. U. nr. 25 og 26.

- ¹⁵ K. U. nr. 28, 5. april 1916. Det kom ikke noe svar fra Johnson. Og i K. U. nr. 43 rykker N. R. inn en oppfordring til ham om å svare, da «det er ikke bare en enkelt som venter paa et aapent svar paa hendes aapne brev, som med saa megen dyktighet og troskap mot Skriften maner oss til at holde vagt om vor kristne tro». Om Johnson hadde tenkt å svare, er ukjent, men en plutselig død hindret ham i å si noe mer i denne sak. Kfr. K. U. nr. 49, 1916.
- ¹⁶ K. U. nr. 60, 1916.
- ¹⁷ K. U. nr. 81, 7. okt. 1916. Kfr. svar fra Svensen i K. U. nr. 89 og Ole Puntervolds replikk til dette i nr. 101, 1916. I januar året etter har hun i en lang artikkel «Nogle bemerkninger til skoleinspektør Svensens svar», K. U. nr. 4, 1917.
- ¹⁸ K. U. nr. 26, 16. des. 1922.
- ¹⁹ Morgenbladet, 16. juli 1916.
- ²⁰ K. U. nr. 26, 28. mars 1917.
- ²¹ K. U. nr. 16, 20. april 1918. Kfr. svar fra Dagny Kristensen, K. U. nr. 24, 1918.
- ²² K. U. nr. 22, 29. okt. 1921.
- ²³ K. U. nr. 3, 5. febr. 1921.
- ²⁴ Ibid.
- ²⁵ K. U. 27. mai 1927.

NB! Det som her er skrevet, er lest for Anna Dorthea Bassøe's halv-søster, fru Mina Koren, som ikke hadde noe å bemerke til de historiske data, og heller ikke til den forsiktige vurdering som kommer til uttrykk. Hun ga dessuten verdifulle opplysninger, som en er meget takknemlig for.